

РОЗВ'ЯЗАННЯ ПРОБЛЕМ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ В ЛІЦЕЇ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ Й РОЗВИТКУ НАСКРІЗНИХ УМІНЬ

*Голуб Ніна,
доктор педагогічних наук, професор,
Інститут педагогіки НАПН України*

Гуманістичний характер сучасної освіти передбачає акцент на соціальній та особистісно орієнтованій функціях, відповідно до яких заклади освіти формують особистостей, що відповідають запитам суспільства й здатні до саморегулювання, саморозвитку й самореалізації. На переконання експертів з питань освіти, «щоб мати хороші перспективи в житті й бути спрямованою на успіх, молодь повинна бути творчою, здібною до новаторства та здатною розв'язувати проблеми» [2, с. 55]. Отже, одним зі складників, що формують зміст поняття «освіта» є «досвід творчої діяльності з розв'язання нових проблем» [1, с. 72], тому ознакою освіченості сучасної людини потрібно вважати наявність такого досвіду, набутого у процесі навчання.

Вітчизняна педагогічна наука своїми дослідженнями вчасно реагує на зміни, спричинені модернізаційними процесами. З огляду на них у сучасних методиках актуалізують терміни «виклик», «проблема», а знання й уміння, які учні здобувають у процесі вивчення шкільного предмета, розглядають як засіб розвитку дитини й ключ до розв'язання багатьох життєвих проблем. Усвідомлюючи виклик як певну проблемну ситуацію, від розв'язання якої залежить рівень життя людини, її успіхи в роботі/навчанні, безпека держави й родини, стосунки між людьми, самореалізація тощо, учні стають внутрішньо мотивованими на здобуття певних знань і набуття досвіду застосування їх.

У компетентісно орієнтованій методиці навчання української мови учнів ліцею робота над проблемою системна й різноманітна. У процесі виконання проблемних завдань увагу й зусилля учнів спрямовуємо на виявлення проблеми, формулювання й озвучення її, висловлення припущень, погляди на проблему з

іншого боку, пошук аналогій, пропонування своїх способів розв'язання проблеми, прогнозування результату тощо.

Аби уникнути шаблонності в доборі й поданні проблем, автори методики, співробітники відділу навчання української мови та літератури Інституту педагогіки НАПН України, дотримувалися логіки соціокультурної змістової лінії програми, що давало змогу охопити якомога ширше коло проблем, привернути увагу до більшості сучасних викликів, а також добирати різні за стилем і змістом тексти, в основу яких покладено різні проблеми.

Цінною вважаємо пропозицію К. Вебб навчати учнів дивитися на проблему під іншим кутом зору. Тому пропонуємо прийоми, на які орієнтує дослідниця, а саме: записування своїх вражень і думок щодо проблеми; пояснення її (проблеми) іншій людині; створення фізичної карти проблеми, презентування й обговорення її [3, с. 198].

Підручник «Українська мова (рівень стандарту)» для 11 класу містить, зокрема, такі завдання проблемного характеру:

Вправа 7. Прочитайте вірш. Сформулюйте порушені в ньому проблеми. Що для народу має бути головним, а що – другорядним?

Вправа 50. Що означає для людини «стрімкий політ» і «зламани крила»? чи переживали ви щось подібне? Що людина відчуває в стрімкому польоті? Які відчуття, коли «зламани крила»? Чого людина в такому стані потребує? Сформулюйте й запишіть кілька порад людям, у яких «крила зламани».

Вправа 52. Який висновок з прочитаного для себе зробили ви? Що для вас означає «брати на себе відповідальність»? Чи доводилося вам знаходити ключі до розв'язання проблем? Наведіть приклади на підтвердження того, що ви відповідальна людина.

Вправа 101. Сформулюйте й запишіть, проблему, яку автор утверджує в поезії. Як ви ставитеся до неї?

Вправа 126. З'ясуйте, які птахи у вашій місцевості найчастіше потерпають від холоду. Які небезпеки підстерігають їх у будь-яку пору? Дізнайтеся, чого не варто робити, щоб не нашкодити птахам? Куди потрібно звертатися за

допомогою, якщо самим не впоратися? Вивчіть досвід людей, яким доводилося рятувати пернатих.

Вправа 412. Яку проблему порушує автор? Наскільки вона є важливою для вас? Сформулюйте й запишіть гіпотезу (припущення), що починається словами «Здоров'я буде міцним, якщо...» [4].

Різноманітні запитання (Звідки вам про це відомо? Які докази підтверджують ці знання? Чи є інші думки про цю проблему? Чи є тут закономірність? Чи траплялося таке раніше? Чи траплялося таке з вами, вашими рідними, друзями? До яких наслідків це може призвести? Чи могло бути інакше? Чи насправді ця проблема важлива? Для кого саме? та ін.) сприяють формуванню наскрізних умінь, на які є запити в сучасному суспільстві.

Системна робота над розв'язанням проблем дає відчутні позитивні результати, адже у процесі виконання завдань учні навчаються вчитися, успішно спілкуватися, вести активний пошук необхідної інформації, аналізувати її, обираючи головне й другорядне, виявляти й застосовувати свої творчі вміння, зазнавати поразки й не розчаровуватися, упливати на зміни в колективі й суспільстві, приймати важливі рішення й бути за них відповідальними, досягати поставлених цілей, ставати більш рішучими, активними й наполегливими, намагатися робити світ кращим. Такий результат на сьогодні значно важливіший порівняно з механічним засвоєнням знань.

Ключові слова: *проблема, виклик, досвід. компетентнісно орієнтована методика, уміння.*

Список використаних джерел

1. Бордовская Н.В., Реан А.А. Педагогика: Учебное пособие. СПб.: Питер. 2008. 304 с.
2. Вагнер Т., Дінтерсміт Т. Мистецтво навчати. Як підготувати дитину до реального життя / пер. з англ. Надія Борис. К.: Наш формат. 2017. 312 с.:
3. Веб К. Живи на всі сто /пер. з англ. В. Глінка. К.: Наш формат. 2017. 392 с.

4. Українська мова (рівень стандарту): Підручник для 11 класу закладів загальної середньої освіти / Н.Б. Голуб, О.М. Горошкіна, В.І. Новосьолова. К.: Педагогічна думка. 2019. 232 с.